

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Instytut Biologii i Ochrony Środowiska, Akademia Pomorska w Słupsku (Poland)

Université du Maine – Faculté des Sciences et techniques (France)

University of Valencia, Cavanilles Institute of Biodiversity and Evolutionary Biology (Spain)

BioSystems & Integrative Sciences Institute (BioISI),
Plant Functional Biology Center, University of Minho (Portugal)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ БІОЛОГІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ХІМІЇ

Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 30-річчю біологічного факультету
Запорізького національного університету
26-28 квітня 2017 року

ТАНДЕМ
Запоріжжя,
2017

даного паспорту для захисту широкопрофільних дисертаційних праць з мисливствознавства. Оскільки, одним реченням (цит.: «Особливості організації ведення лісомисливського господарства в лісах України») формально перекреслене майбутнє наукових досліджень у польових та водно-болотних угіддях, при тому, що останні у своїй сукупності складають понад 4/5 в структурі мисливських угідь держави.

У зв'язку з зазначеним вище, нині, дисертаційні праці, що готуються за темами присвячених питанням мисливського господарювання у не лісових угіддях на заключних етапах підготовки вимушено перепрофільовуються (що, поміж тим, вдається не завжди) здобувачами до суміжних спеціальностей 03.00.16 – «екологія» та 03.00.08 – «зоологія» чим безперечно втрачають свою наукову цінність для галузі. Тому, нами пропонується розробити Проект паспорту спеціальності «Мисливствознавство» ДАК (МОН України) для підготовки науково-педагогічних кадрів в аспірантурі та докторантурі або внести відповідні правки і доповнення до існуючих паспортів суміжних спеціальностей: 03.00.16 – «екологія», 03.00.08 – «зоологія», 06.03.03 – «лісознавство і лісівництво».

Таким чином, можна дійти висновку – мисливське господарство як галузь, протягом останніх десятиліть було мало цікавим державі, про що можна судити в першу чергу зі слабого інституційного і фінансово-правового забезпечення його розвитку та наукового забезпечення зокрема. Вважаємо, що прийняття відповідних політичних рішень задля усунення окреслених недоліків у державній організації теперішнього і майбутнього функціонування галузі зможе послугувати фундаментальним кроком до її відродження на благо українському народу.

УДК 619 : 614.7 : 599.74

САНАЦІЯ МІСЦЬ ПІДГОДІВЛІ ДИКИХ КОПИТНИХ ТВАРИН

Пепко В.О., ¹Сачук Р.М., ¹Жигалюк С.В., ²Гулик І.Т.

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

¹Дослідна станція епізоотології ІВМ НААН України, Україна

²Поліський філіал Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агро меліорації імені Г.Н. Висоцького, Україна

perkovolodymyr@gmail.com; sachuk.08@mail.ru; ieuaan@ukr.net; gulikigor@gmail.com

Сучасне мисливське господарство потребує удосконалення, розробки та впровадження ефективних санітарно-ветеринарних заходів, які відповідають екологічним стандартам.

Серед захворювань дичини одними із найпоширеніших є гельмінтози, які негативно впливають продуктивність їх популяцій в цілому, у тому числі призводять до зниження приросту тварин, виживання в екстремальних кліматичних умовах, втрати ваги, зниження трофейних показників тощо.

На формування гельмінтофауністичного комплексу впливає ряд факторів: ландшафт, клімат, гідрологічний режим, складу фітоценозів, кислотності ґрунту, ступінь антропогенного тиску тощо, які обумовлюють чисельність та територіальний розподіл хазяїв багатьох видів гельмінтів [Пельгунов А.Н., 2013].

Планування санітарно-ветеринарних заходів в кожному конкретному мисливському господарстві здійснюється при складанні проекту його організації і розвитку.

Відповідно до прийнятої класифікації біотехнічних заходів профілактика захворювань мисливських тварин шляхом спеціального впливу на місця їх перебування, а також регуляція чисельності хижаків належить до другої групи, що має короткочасний термін дії [Бондаренко, 1998].

Заходи по боротьбі з захворюваннями диких тварин поділяються на профілактичні та лікувальні або терапевтичні [Кузнецов Б.А., 1974; Говорка Я., 1988]. Профілактичні заходи спрямовані на оздоровлення умов середовища мешкання тварин – регулювання чисельності проміжних хазяїв гельмінтів, спостереження за поведінкою тварин, уникання потенційно небезпечних біотопів при розміщенні біотехнічних споруд та організації підгодівлі.

Фітоіндикаторами гельмінтологічного статусу угідь можуть слугувати рослини. Зелені та сфагнові мохи вказують на підвищену кислотність середовища, що є несприятливим для молюсків. Наявність рослин родини Зонтичних з великими листовими пазухами створює сприятливі умови для стронгілат. Рослини родин Лататтеві (*Nymphaeaceae* Salisb., 1805) та Рдесникові (*Potamogetonaceae* Rchb., 1828) вказують на сприятливі умови для розвитку парафасціопсозу (збудник – трематода *Parafasciolopsis fasciolaemorpha* (Ejmont, 1932). Наявність вовчого тіла болотного (*Comarum palustre* L., 1753), білокрильника (*Calla palustris* L., 1753), інших рослин, що властиві оліготрофним водоймам вказує на благополучність угідь по парафасціопсозу [Прядко Э.И., 1976].

Як елемент лікувальних заходів проводиться викладка антигельмінтних препаратів в суміші з кормами та сіллю.

Згідно з попереднім аналізом, виконаним працівниками ДС епізоотології ІВМ НААН найчастіше в мисливських угіддях Рівненської області трапляються наступні види нематод: *Dictyocaulus viviparus* (Bloch, 1782), *D. eckerti* (Skrjabin, 1931) *Haemonchus contortus* (Rundolphi, 1803), *Marshallagia marshalli* (Ransom, 1907), *Nematodirus oiratianus* (Rajevskaja, 1929), *Trichostrongylus axei* (Cobbold, 1879), *Bunostomum phlebotomum* (Railliet, 1900), *Oesophagostomum venulosus* (Rudolphi, 1809), *O. dentatum* (Rudolphi, 1803), *Chabertia ovina* (Fabricius, 1788), *Metastrongylus elongatus* (Dujardin, 1846). Гельмінтофауна диких кабанів в основному представлена нематодами родин *Ascaridae* (Baird, 1853), *Trichonematidae* (Yorke, 1918), *Metastrongylidae* (Leiper, 1908). Ґрунт в місцях підгодівлі диких копитних тварин (косуль, оленів, кабанів та ін.) містить велику кількість личинкових форм та яєць гельмінтів.

В літературних джерелах описані способи знезараження біотехнічних споруд та місць підгодівлі тварин за допомогою негашеного вапна, криоліну та інших сильнодіючих речовин. Використання таких дезінфікуючих засобів негативно впливає на біоценози та є трудомістким і економічно затратним процесом [Говорка Я., 1988].

В якості альтернативи таким деззасобам може слугувати розроблений в ДС епізоотології біоцидний препарат «Епідез» (ПГМГ хлорид), який був використаний для експериментальної санації місць підгодівлі тварин: кабана дикого (*Sus scrofa* (Linnaeus, 1758)) та лані європейської (*Cervus dama* (Linnaeus, 1758)).

Дію препарату «Епідез» на личинкові форми та яйця гельмінтів перевірялася на підгодівельних майданчиках ТЗОВ-фірми «БАРС», що розташовані в Деражнянському лісництві ДП «Клеванське лісове господарство» (територія Костопільського району Рівненської області). На території господарства переважають сірі опідзолені та дерново-підзолисті ґрунти, для яких характерна слабка (рН 5,0-5,6) або близька до нейтральної кислотність.

У межах обстеженої території виявлено тенденцію до стрімкого росту нематодозів з домінуванням стронгілоїдозної інвазії. Так, у 2014 р. личинки стронгілоїдного типу

реєстрували у лані європейської (EI – 100 %, II-32), у обстеженого поголів'я ВРХ (EI – 70 %, II-15). А у 2016 році у лані європейської виявлено *Strongyloides papillosus* (EI – 100 %), *Dictyocaulus viviparus* (EI – 60 %), *Chabertia ovina* (EI – 60 %), *Trichostrongylus capricola* (EI – 20 %). Інтенсивність інвазії становила від 25 до 2000 екз./г фекалій.

Обробку ґрунту підгодівельних майданчиків біоцидом проводили шляхом дрібнодисперсного рівномірного обприскування розчином ПГМГ в концентраціях 0,1-0,2 % та 0,3 %, в дозі 200-300 мл/м².

Визначення в ґрунті яєць і личинкових форм гельмінтів проводили за методиками Фюллеборна і Бормана-Орлова.

Результати показали високу ефективність запобігання масовому перезараженню тварин. В поверхневому шарі ґрунту знешкоджуються як патогенні мікроорганізми, так і личинки гельмінтів. Зокрема, личинки стронгілоїдів (*Strongyloides sp.*) і діктіокаул (*Dictyocaulus sp.*) ПГМГхл в концентраціях 0,1-0,2 % знищував на 70-80 %, за концентрації препарату 0,3 % ефективність сягала 90-95 %.

Солям ПГМГ властива швидка адсорбція на неорганічні та органічні складові ґрунту і розщеплення окремими мікроорганізмами. Міграція препарату харчовими ланцюгами вкрай обмежена і з ґрунту в рослини він практично не переходить. Віддалені негативні наслідки для біоценозів нами не виявлено. Коефіцієнти переходу для вищих рослин за попередніми даними не перевищують 1 %. ПГМГ не становить суттєвої загрози для сапрофітних мікроміцетів, для мікробіоценозів ґрунту, ризосфери.

Таким чином, експериментально встановлено, що розчини ПГМГ крім біоцидної дії на мікроорганізми, ефективно знешкоджують личинкові стадії гельмінтів (*Strongyloides sp.* та *Dictyocaulus sp.*). Відповідно, препарати ПГМГ можуть бути застосовані для дегельмінтизації та дезінфекції ґрунту забрудненого екскрементами тварин в місцях їх частого перебування або скупчення, зокрема, в таких природних екосистемах, як лісові угіддя спеціалізованих мисливських господарств, пасовища, національні парки, тощо, а також в умовах штучного завищення щільності населення тварин (вольєри) для запобігання масовій реінвазії тварин. Препарати ПГМГ не мають запаху, швидко знешкоджують патогенні мікроорганізми, зв'язуються з органічними та неорганічними складовими ґрунту і втрачають свою потенційну токсичність, а через порівняно короткий час нормальна мікрофлора ґрунту відновлюється.

УДК [591.553 + 639.11/.16] (292.485)

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТЕХНОГЕННИХ ЗАГРОЗ НА ЕКОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ МИСЛИВСЬКОЇ ТЕРІОФАУНИ

Трач І.А., Петрук В.Г., Ткач А.С., Андрусенко К.О.

Інститут екологічної безпеки та моніторингу довкілля, ВНТУ, Україна

trachiryana2103@gmail.com

Мисливська теріофауна протягом усього історичного часу була і є сьогодні об'єктом постійного та майже регулярного користування. Мисливська теріофауна України протягом останніх 50-60 років виявляють стійку тенденцію до виснаження. На сьогоднішній день більшість її популяцій знаходяться в катастрофічному стані. Незважаючи на законодавчу заборону та обмеження щодо вилучення мисливських ссавців, охорони місць їхнього перебування, спостерігається катастрофічний вплив антропогенних факторів на їх біотопи. За